

Nr 136.

Av herr **Bengtsson m. fl.**, angående ändrad lydelse av 5 kap.

3 § lagen om arv.

I samband med arvsrättens begränsning enligt lagen om arv den 8 juni 1928 har i 5 kap. 1 § nämnda lag föreskrivits, att därest ej arvinge finnes jämlikt angivna bestämmelser i arvslagen, arvet skall tillfalla en fond, benämnd allmänna arvsfonden.

Denna fond skall jämlikt lagen om allmänna arvsfonden samma lag § 1 användas för främjande av barns och ungdoms vård och fostran. Av de medel, som under ett räkenskapsår influtit, skall vid årets utgång en tredjedel läggas till fonden. Återstoden skall jämte årets avkastning från och med nästföljande år vara tillgänglig för utdelning.

Två tredjedelar av inflytande arvsmedel jämte årets avkastning skola alltså kunna utdelas för angivna ändamål.

Då nu någon begränsning i rätten att förfoga över sin egendom genom testamente icke finnes, om man bortser från de allmänna behörighetsgrunderna och laglotten m. m., så ligger det i sakens natur, att arvsfonden måste för sin tillvaro lita till arvlätarens underlåtenhet att upprätta testamente.

Erfarenheten giver vid handen, att personer av olika anledningar draga sig för att upprätta testamenten. Särskilt är detta förhållandet på landsbygden.

För mången innebär upprättande av testamente en obehaglig påminnelse om hans dödlighet. Andra åter, som önska upprätta testamente, frukta att bli utsatta för påtryckningar av än den ene och än den andre och finna för den skull lugnast att icke förordna om sin kvarlåtenskap. Innehållet i testamenten växla med testators uppfattning och tänkesätt, men i ett torde man kunna spåra en viss överensstämmelse, nämligen däri, att en i ekonomiskt hänseende väl situerad person sällan förordnar, att hans kvarlåtenskap skall tillfalla någon institution, där den kommer att omedelbart förbrukas. Människan har nämligen i alla tider haft en viss svaghet för att vilja leva kvar i minnet och fästa detta vid en del av sina jordiska ägodelar. I flertalet testamentsdonationer torde föreskrivas, att kapitalet skall förbli oförminskat, och att endast avkastningen skall användas för det ändamål, testator vill gynna.

Arvsfonden kan sålunda icke beräknas annat än i undantagsfall erhålla tillskott annorledes än genom underlåtenhet hos arvlätare att upprätta

testamente. Dylig underlåtenhet lär väl i framtiden bliva mindre vanlig än nu, även på den rena landsbygden, i samma mån som allmänheten hinner bli fullt förtrogen med innebörden och konsekvenserna av nya arvs-lagen och lagen om arvsfond. När en arvlåtare utan arvsberättigade anhöriga får klart för sig, att hans kvarlåtenskap i annat fall kommer att dragas in till en för honom främmande central institution, låt vara med ett nog så behjärtansvärt syfte, får det antagas att den nedärvda, djupt rotade obenägenheten att träffa testamentariska dispositioner lättare låter sig övervinna och att vederbörande som regel söker skaffa sig garantier för att resultatet av hans omtanke och sparsamhet går till någon eller något, som ligger hans hjärta närmare. Alltjämt torde dock böra räknas med att fall av medveten underlåtenhet skola förekomma liksom det lär in-träffa, att personer av mellankommande oförutsedda händelser hindras att fullfölja sina avsikter i berörda hänseende. För ett sådant nyligen in-träffat fall skall här nedan närmare redogöras.

Vid antagandet av nya arvs-lagen och inrättandet av arvsfonden yppades på konservativt håll starka betänkligheter mot att begränsa arvsrätten så starkt som skedde genom att även kusiner uteslötos från rätten att ärva. För konservativ uppfattning framstår släktbandet såsom ett naturligt för-eningsband mellan människor, vilket lagstiftaren i det helas intresse borde söka stärka hellre än försvaga. Det tvivel på ändamålsenligheten i den nya lagstiftningen, som då uttalades, har erfarenheten icke förmått häva. Av intresse i detta avseende är ett i dagarna av advokatfiskalen hos kungl. kammarkollegium, vilket det åligger att bevaka arvsfondens rätt samt tala och svara i mål som röra fonden, till Kungl. Maj:t avgivet yttrande, i vad mån arvsfonden bör efterskänka belopp till arvlåtaren närstående personer. Advokatfiskalen, som synes förorda en vidsträcktare tillämpning av möjlig-heten att till förmån för ej arvsberättigade anhöriga efterskänka medel från arvsfonden, framhåller — enligt referat i dagspressen — att de nya, revolutionerande bestämmelserna om arvsrätten ännu icke synas hava trängt in i det allmänna medvetandet, att fortfarande »många leva och dö i den tron att deras kusiner höra till dem som fortfarande ha arvsrätt och att i följd härav i flera fall personer, som avlida utan att efterlämna andra släktingar än kusiner och utan att ha givit något uttryck för sin vilja be-träffande sin kvarlåtenskap, om de känt den nya lagens bestämmelser, skulle ha vidtagit åtgärder för att låta släktingarna få del av kvarlåtens-skapen».

Även om det måste anses ådagalagt, att den starka begränsning av arvs-rätten, som genomfördes med 1928 års lag, icke har stöd i en mera allmän uppfattning och en jämkning i detta avseende kunde vara påkallad, är det ej vår mening att nu framställa något förslag härutinnan.

Lika litet är det vår avsikt att hemställa om allmänna arvsfondens av-skaffande, sedan den nu nätt och jämnt hunnit träda i funktion. Goda

skäl kunde visserligen anföras för att *arvlåtarens hemkommun* gjordes arvsberättigad *i stället för arvsfonden*. Där arvsberättigade anhöriga saknas och testamentariskt förordnande icke givits, vore det naturligt att låta den efterlämnade förmögenheten gå till den större samhälleliga enhet, som får antagas ligga den enskilde närmast. Att kommunen eller församlingen i allmänhet ligger en arvlåtare närmare än det högre samfundet, staten, säger oss erfarenheten. För att emellertid nu icke ifrågasätta större rubbningar i den genom nya lagarna införda, bestående ordningen, än som synas oss oundgängligen påkallade, skall här icke yrkas annan förändring än att arv, som enligt gällande arvslag skall tillfalla arvsfonden, skall kunna avstås till arvlåtarens hemkommun, i fall, då sådant kan anses billigt. Ett dylikt avstående kan enligt nu gällande bestämmelser ske till förmån för arvlåtarens skyldeman eller annan som stått arvlåtaren nära. Här har lagstiftaren öppnat en möjlighet för tillgodoseende av berättigade anspråk. Det torde ock vara med allmänna tänkesättet överensstämmande att låta denna föreskrift få en mera omfattande tillämpning, så att tillfälle beredes för särskilt i ekonomiskt hänseende mindre lyckligt lottade kommuner att komma i åtnjutande av inom kommunen avliden persons kvarlåtenskap genom att i detta avseende likställa hemkommun med »skyldeman eller annan, som stått arvlåtaren nära».

Huru önskvärd och berättigad en sådan ändring i nu gällande ordning måste te sig från kommunernas och särskilt från de fattiga landskommunernas synpunkt torde framgå av vad som framkommit i samband med en framställning till Kungl. Maj:t från en liten kommun i Västergötland att av nåd bli tillerkänd arv efter en inom kommunen avliden person, vilkens kvarlåtenskap enligt gällande lag skall ingå till allmänna arvsfonden.

Sistlidne juni månad avled i Ålekulla församling i Älvsborgs län f. handlanden Anders Henrik Henriksson utan att efterlämna närmare anförvanter än kusiner. H. hade från ytterst små villkor genom en i blygsammaste former bedriven lanthandel och strängt genomförd personlig sparsamhet arbetat sig upp till en god ekonomisk ställning och efterlämnade vid sitt frånfälle en förmögenhet på över 80 000:— kronor. Väl medveten om sin hemförsamlings små ekonomiska resurser och skattetyngda belägenhet hade han vid flera tillfällen yppat sin avsikt att testamentera sin kvarlåtenskap till församlingen, och denna sin avsikt hade han med tämlig säkerhet kommit att förverkliga, om icke sjukdom och därav föranledd omyndigförklaring gjort honom oförmögen att träffa testamentariska dispositioner.

Den församling, det här gäller, är liten, avsides belägen och skattetyngd. Invånareantalet har i senare tid stadigt sjunkit på grund av utvandring och utgjorde den 1 januari 1930 579 personer. Någon industri eller över huvud taget något större skatteobjekt finnes icke; antalet skattekronor är för innevarande år något över 500. Utdebiteringen för kyrka, skola och den borgerliga kommunen är för 1931 bestämd till 12,90, men har under de 5 senaste

åren utgjort i medeltal något över 15 kronor. Förra året byggdes i församlingen nytt skolhus, för vilket lån å 10 000: — kronor måste upptagas, och nu förestår uppförande av ny lärarbostad till en beräknad kostnad av 15 000: — kronor. På fattigvårdskonsulentens yrkande har socknens ålderdomshem under 1930 undergått ombyggnad och modernisering, vilket likaledes dragit en för kommunens förhållanden icke oansenlig kostnad.

Det synes uppenbart, att här föreligger ett typiskt exempel på just ett sådant fall, »där det med hänsyn till omständigheterna får anses billigt, att arv, som tillfallit fonden, helt eller delvis avstås». För befolkningen i den bygd, som drabbas av en dylik arvsindragning, framstår det i varje fall såsom i högsta grad obilligt, att en under mycken möda och stora försaker ser åstadkommen förmögenhet skall dragas ifrån den kommun, där den blivit sammanbragt, till en för arvlåtaren främmande central fond, så länge det inom arvlåtarens egen hemkommun finnes fullt med arbetsuppgifter, lika socialt och humanitärt betydelsefulla som någonsin arvsfondens, vilka av brist på medel icke kunna behörigen tillgodoses. En anordning, som kan leda till att landsbygdens fattiga sparslantar dragas från landsbygden, där de särskilt under nuvarande ekonomiskt tryckta förhållanden behövas bättre än annanstädes, må för övrigt vara hur social som helst i sin syftning; till sina verkningar kan den lika fullt bliva motsatsen. Säkerligen skulle arvlåtaren själv på grund av sin kanske mångåriga intressegemenskap med kommunen och även av andra skäl obetingat hava föredragit, att hans kvarlåtenskap tillfölle kommunen i stället för arvsfondens och även förordnat därom, ifall han kommit sig för att upprätta testamente.

Den ändring, som avses, synes enklast kunna vinnas genom ett tillägg till 5 kap. 3 § i lag den 8 juni 1928 om arv av innehåll, att arv, som tillfallit arvsfondens, må, där det med hänsyn till omständigheterna får anses billigt, av Konungen med riksdagens samtycke avstås jämväl till kommun, där arvlåtaren vid sin död och under längre tid därförut haft sitt hemvist. Givetvis faller det sig vanskligt att ange ett för alla inträffande fall gemensamt tidsmått; det förutsattes att vistelsen i kommunen skall hava varit så pass långvarig, att en verklig intressegemenskap har hunnit uppkomma.

Vad angår sättet för användande av de arvsmedel, som efter genomförande av den utav oss ifrågasatta lagändringen kunna komma att avstås till kommun, torde, särskilt med hänsyn till att kommunernas förhållanden och behov äro så olika, bestämmelser härutinnan icke böra på förhand meddelas utan prövning i detta avseende lämpligast ske i samband med de beslut av Kungl. Maj:t och riksdag, som äro en förutsättning för avstående av arvsfondens medel.

Under återopande av vad sålunda anförts — och under anhållan tillika att vederbörande utskott vid bifall i sak till framställningen måtte göra de lagtekniska justeringar och omformuleringar, som erfordras — få vi alltså hemställa,

att riksdagen ville besluta att 5 kap. 3 § i lag den 8 juni 1928 om arv skall hava detta ändrade innehåll:

3 §. Arv, som tillfallit fonden, må, där det med hänsyn till omständigheterna får anses billigt, av Konungen med riksdagens samtycke helt eller delvis avstås till arvlåtarens skyldeman eller annan, som stått arvlåtaren nära, *eller ock till kommun, där arvlåtaren vid sin död och under längre tid därförut haft sin hemvist.*

Stockholm den 22 januari 1931.

Carl Bengtsson.

Karl Mellén.

Joh. Johansson,
Friggeråker.

John Björck.

Axel Sundberg.

August W. Johansson.

J. A. Larsson.

Valfrid Eriksson.

Axel Nylander.
